

[Novice](#) [Gospodarstvo](#) [Šport](#) [Kultura](#) [Družba](#) [Mnenja](#) [D zgodbe](#) [Tudi ti](#)

[Kultura](#) [Razstave](#) Deloskop napoveduje: Niko Kralj

Tweet 0

0

Priporoči 8

Deloskop napoveduje: Niko Kralj

Razstava avtorja oblikovno najprepoznavnejšega slovenskega izdelka, stola rex. Muzej za arhitekturo in oblikovanje, Ljubljana, odprtje v četrtek, 15. 12., ob 19. uri (do 4. 3. 2012).

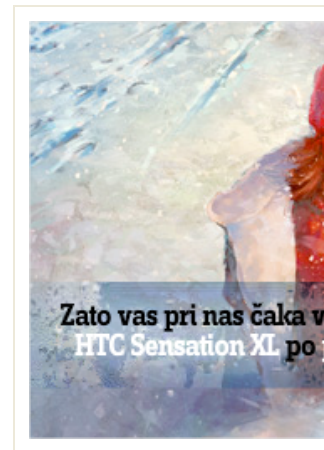
Vojko Urbančič

sre, 14.12.2011, 12:00

Stol rex, foto: Arhiv avtorja

Njegov avtor Niko Kralj (1921, Zavrh pri Trojanah) sodi med redke ustvarjalce, ki so najbolj klasična dela ustvarili dobesedno ob vzniku kariere. Prvi model stola rex, kombinacijo inovativnega tridimenzionalnega krivljenja vezane plošče in ličnih oblik, krščeno kar po njem – beseda rex v latinskih slovarjih pač označuje kralja –, je ustvaril že leta 1952. Praktično takoj, ko se je s svežo diplomom z ljubljanske fakultete za arhitekturo, ki jo je pri Edu Mihevcu spisal na temo stolov in sedežnega pohištva, podal v izvrševanje opisa del in nalog oblikovalca za Stol, pisan z veliko.

Razstave

Štirje oblikovalski presežki

Jela Krečič, kultura ob 18:00

Društvo Slover
Boštjan Ksenija
Panter

Kaj je radijska umetnost?

Luka Zagoričnik ob 15:00

Pogov Branet
Pivka
Space

Sodoben odnos do lesa

Simona Fajfar ob 15:00

esa so pr
prodaj
Ambie

V Louvru razstava o starcu in Aleksandru Velikem

R. T., Delo.si ob 06:44

V parišk
ekspor
je na v
Velikej

Mnenja in blogi

Za danes pokojno tovarno upognjenega pohištva v Duplici pri Kamniku, v kateri so se v letih vzpona povpraševanja po industrijskem pohištvu modro obrnili na fakulteto za arhitekturo. In dobili najboljše, kar so lahko in s čimer so preseгли proizvodnjo po licencah ali delno adaptiranih tujih programih: zamisli oblikovalca, ki je bil povojnemu razmahu slovenske pohištvene industrije v velikih tovarnah in vzporednemu trendu ukinjanja obrtnega izdelovanja pohištva kos in ki se je znal odlično prilagoditi lokalni tradiciji tehnologije krivljenja lesa. Rex je odraz tega. Špela Šubic, ob Barbari Predan sopodpisnica retrospektive Niko Kralj: neznani znani oblikovalec v Muzeju za arhitekturo in oblikovanje, napovedane kot najboljše presek Kraljevega dela doslej, poudarja, da je bila njegova maksima predvsem narediti kakovosten izdelek, ki bi bil resnično dostopen slehernemu.

To zimzeleno Kraljevo vodilo ima lahko še danes v mislih vsakdo, ki ima rexa zapisanega na seznamu neizpetih želja, ob njegovih novih primerkih pa vidi na lističu s ceno zapisano željo zdajšnjega proizvajalca, podjetja Impakta Les, v katerem za klasični fotelj iz programa Rex pričakujejo »okroglih« 199 evrov. Status vsakdanjega predmeta za množično uporabo je pač nadomestil status najpomembnejšega predmeta s področja industrijskega oblikovanja s tukajšnjim domicilom, klasike in istočasno suvenirja iz časov socializma kot svetovnega procesa, ki jo v svojih zbirkah hranijo pomembni muzeji, od newyorškega muzeja MOMA dalje. Kar se pozna. Če imaš, vsaj v Ljubljani, na dnevnem redu kulturne dogodivščine sedečega tipa, denimo predavanja, pogovore ali dražbe, se ti lahko primeri, da v istem dnevu v različnih institucijah, od Narodnega muzeja Slovenije dalje, posedaš na kar nekaj rexih. Vedno so črni... Rexi so tako rekoč del narodne oprave kulturnih hramov, doslej naj bi jih nastalo približno toliko, kot naš narod šteje duš. Dva milijona. Ogromne serije so, ne nujno legalno, nastale na tujem. Nekoč v Rusiji celo po sedemnajst tisoč primerkov dnevno. Niko Kralj je sicer avtor več kot sto patentov doma in onkraj meja, vendar imajo patenti omejen domet. Veljajo le za določena geografska okolja. Kralj je, kot dodaja Šubičeva, vselej izjemno vestno skrbel tudi za svoj arhiv, ki ga je dal nedavno – po etapah – prepeljati v MAO. V njem je samo »papirnega« gradiva za več kot štiristo sklopov, zajema pa tako rekoč vse mogoče: ob njegovih delih še časopisne izrezke, sezname gospodinjstskih izdatkov, potrdila o kaznih za, denimo, napačno parkiranje, razne račune in revije, celo nepopisane novoletne čestitke. V njem žal ni vseh načrtov za pro-izvodnjo linije Rex v Stolu, saj je šlo po pisanju medijev ob reorganizaciji tovarne marsikaj izjemno lahkomišlno po zlu. Med star - papir.

Onkraj rexa

Razstava bo sicer ob rexu, katerega razvoj sega od izhodiščnega, še ne zložljivega rexa 120 iz leta 1952, do vsem znanih poznejših različic stolov, foteljev, gugalnikov in ležalnikov, postregla še z nizom drugih dosežkov oblikovalca, ki jih je prav tako še mogoče srečevati po šolah, čakalnicah ali pisarnah. Le da ne veš, da so Kraljevi in se še niso prebili med zaželeno oblikovalske »kose«, s katerimi bi si lahko kdo doma pričaral, denimo, »retro« vzdusje bolnišnične čakalnice. Za Stol je zasnoval še niz drugih projektov, predvsem tehnološko premišljena, a preprosto nevtralna stola lupina in 4455. Slednji je, podobno kot rex, še v proizvodnji.

Kralj se je po letih v Stolu leta 1960 angažiral na ljubljanski fakulteti za arhitekturo, kjer je sprva deloval kot predavatelj na novovzpostavljenem študiju oblikovanja, ki so ga žal že po dveh šolskih letih ukinili, pozneje pa kot vodja tamkajšnjega, leta 1966 ustanovljenega Inštituta za industrijsko oblikovanje. Ob tem je sodeloval z različnimi proizvajalci pohištva, to pa je utrdilo tudi njegov odmik od stolov k širše zastavljenim pohištvenim sistemom, kar je sicer s prvimi pisarniški projekti nakazal že v Duplici. V tem času se je v okviru (nedokončane) doktorske naloge lotil tudi raziskovanja slovenskih kozolcev in zanimivo je, da so tovrstno podeželsko ljudsko stavbno dediščino z značilno strukturo lesenih elementov povezovali tudi z rexom in organizacijo praznin oziroma perforacij na njem. Sam je tovrstne povezave zanikal. Bil je mednarodno razgledani oblikovalec, na katerega so vplivali kolegi iz mednarodnega prostora. Izpostavljajo švedske. V sezoni 1957–1958 se je na Švedskem tudi izpopolnjeval, prav tako je v letih 1963 in 1964 kot štipendist Fordove fundacije spremljal različne študije oblikovanja v ZDA. Kot mednarodno opaženi oblikovalec je leta 1966 prevzel nenavadno vlogo posredovanja oblikovalskih izkušenj Izraelcem. V

Retrospektiva opusa pionirja tukajšnjega industrijskega oblikovanja, katerega trden simbol je tudi po skoraj šestih desetletjih zložljivi stol rex. Tehnološko inovativen, čeprav luknjast, udoben, zimzeleno lep in, vsaj nekoč, široko dostopen. Doma ponarodel, onkraj meja ponarejen.

Opoldansko vpraš

Bi bojkotali NLB, če prodaje Mercatorja?

Delo.si

Vedno imaš prav

Nekoč je nekdo rekel na živce ljudje, ki so isto, česar si mi nikol

Majda Dodevska, De

Je ogrožena tudi pitno vodo?

V dveh desetletjih se potrebe po vodi, hrar povečati do 50 odsto

1 Jože Uhan

Delo Plus

Marjana Hanc

Deloskop napoveduje: Limon

Komedija Vinka Möderdorfeja. P Kranj, premiera v ...

Saša Bojc, Panorama

Tudi tisto, kar je na videz lahl izvesti

Tretjo generacijo pouličnih umetn ljubljanskem Taboru. Med ...

Ni. Š., Delo.si

John Travolta si ogleduje Bi-

»Prispel sem zaradi svojega nove dejal novinarjem in ...

OZN so ga namreč imenovali za svetovalca, angažiranega pri dvigovanju nivoja oblikovanja in s tem konkurenčnosti izraelskih izdelkov na domačem ter mednarodnem trgu.

Sestavljiv in trajnosten Kralj

Pri širših programih pohištva za dom ali javne prostore je sledil idealu komponibilnih enot, ki uporabniku omogočajo sestavljanje v lastni režiji, ob upoštevanju racionalnosti. Denimo brez podvajanja sten posameznih elementov. Kot pravijo v MAO, je v tem smislu najbolj dodelal program Futura, do zadnjih podrobnosti, vključno s sestavljivimi vazami in svetili. Tedaj so se v delo oblikovalca, ki se je rokovanja z lesom še pred fakultetnim šolanjem naučil v očetovi mizarški delavnici, kar mu je dalo temelje za to, da je tudi kot zrel oblikovalec obveljal za ustvarjalca z izbrušenim občutkom za praktično delo s tem materialom, prikradli prvi umetni materiali. Ob prihajajočem zavedanju o minljivosti gozdnega bogastva se je namreč uveljavila plastika, tako da je tudi določene elemente Future zasnoval iz poliuretana. Hkrati naj bi bil, kot dodaja Šubičeva, del avtomatske proizvodnje tega programa prvič v Jugoslaviji voden tudi računalniško. Sistem je bil večkrat nagrajen, leta 1973 tudi na milanskem Trienalu, a proizvodnje ni dočakal. Ostal je na stopnji lesenega modela, je pa zato Kralj na njegovih temeljih razvil zelo uspešne modularne pohištvene sisteme. Predvsem Savinjo in Javor.

Že desetletja pred današnjim časom, ko se je pridevnik trajnostni ugnezdil v vsakdanje besedišče politike in gospodarstva, je uveljavil tudi ekološko razmišljanje. Sistem Konstrukta za otroške in dnevne sobe je, denimo, zgradil na rabi odpadkov lesne industrije in tudi nasploh je zagovarjal trajnost ter ekonomičnost po zgledu preprostih ljudskih mojstrov. Pa čeprav je bil sam prvi profesionalni industrijski oblikovalec ne le v Sloveniji, ampak v vsej tedanji širši domovini. Ob tem je bil zelo dobro podkovan tudi kot teoretik. Objavil je zelo veliko zapisov o oblikovanju in eden akcentov tokratne retrospektive bo tudi na njegovem pisnem delovanju. Objave danes devetdesetletnega Kralja, prav tako pa njegove še neizdane zapise, je raziskala Predanova, izbor iz omenjenega gradiva pa objublja na okoli dvesto straneh, kolikor jih bo med platnicami razstavnega kataloga. Niko Kralj Foto arhiv družine Kralj Stol lupina, prav tako uspešen, a danes v senci rexa. Foto Domen Pal Prvi serijsko izdelan rex še ni bil zložljiv.

Tweet

0

0

Priporoči

8

Povezane novice

Deloindom: Niko Kralj – pionir industrijskega oblikovanja

18. november ob 09:00

Kraljevski stol Rex, ki ga ni povozil čas

7. junij ob 07:00

KOMENTIRAJ ČLANEK

Spoštovani komentatorji!

Komentiranje je preprosto, vendar pa zaradi spodbujanja kulturne in dostojanstvene razprave pred oddajo komentarjev zahtevamo [celotno registracijo](#). Ste že registrirani? [Prijavite se](#).

Pogoji komentiranja na spletnih straneh delo.si

Za komentiranje morate biti prijavljeni. Še nimate uporabniškega imena in gesla? [Registrirajte se!](#)

Tiskane izdaje

Video

Kako uporabljati pregledovalnik

Danes
Članki
Tisk

Včeraj
Članki
Tisk

Včeraj
Članki
Tisk

Arhiv
Članki

DELO

O podjetju

Delo, d. d.

Rubrike

Novice

Tiskane izdaje

Delo

Storitve

Naročanje

Splet

Slove